

EDITURA CARTEA ROMÂNĂNEASCĂ

*cartea de critică
și istorie literară*

Editor: Călin Vlasie
Redactare: Cosmin Perța
Tehnoredactare: Adriana Vlădescu
Pregătire de tipar: Marius Badea
Design copertă: Ionuț Broșțianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

UNGUREANU, CORNEL

Arta paricidului la români / Cornel Ungureanu. - București :

Cartea Românească, 2017

ISBN 978-973-23-3204-7

821.135.1.09

Copyright © Editura Paralela 45, 2017

Editura Cartea Românească este un imprint al Editurii Paralela 45

Calea Victoriei 133, sectorul 1, București

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.cartearomaneasca.ro | www.edituraparelela45.ro

Cornel Ungureanu

Arta paricidului la români

O notă

Nu ne-am propus să analizăm rapida modernizare a scrisului românesc prin aceste nume, deși e limpede că acestea sunt numele care dau un anume ritm transformării scrisului românesc în secolul XX. Opera, dar și biografiile acestor autori trebuie încă descoperite, deși fac parte dintr-o „istorie secretă a literaturii române”. *Arta paricidului la români* era un capitol din *Istoria secretă a literaturii române*, adăugită, aici, cu paginile inaugurale despre Tudor Arghezi. Si cele... finale despre Eugen Ionescu. Capitolul *Arta paricidului la români* trebuia să fie o cercetare mai întinsă despre cultura și civilizația românească. N-am îndrăznit să o fac. Poate că o vor face alții, ca o avertizare.

1. Fenomenul Arghezi. Sub pecetea tainei.

De ce, sub pecetea tainei, Tudor Arghezi? Fiindcă „taină” devine subiect al operei, încifrarea, unul dintre procedeele majore ale procesului de creație. Autorii caută „taină”, secretul personajelor și al lumii lor. Sunt, de multe ori, într-un univers alternativ, în care se petrec istorii de o abjecție sau de o cruzime greu de înțeles. Optează pentru religie, care devine o religie „secretă”. Sau pentru o nouă religie, mai bună, mai importantă decât cea care i-a adus pe lume. Se nasc din nou într-o lume nouă. Contestă cu energie lumea care a fost – cea din care fac parte părinții lor. Posibili sau imposibili. Oscilațiile lui Panait Istrati între comunismul moscovit și extrema dreaptă autohtonă pot fi citite sub acest semn. Scriitorul își recompune biografia prin negația „tatălui” trădător, dar și prin deificarea lui. El este Dumnezeu cel Rău, el stimulează demonia celorlalte personaje. Secretul călinescian îl descoperim în textele cvasipolițiste – „rescrise” sub semnul parodiei. Mascarea și de-mascarea ar fi operațiunile care îl preocupă pe autor. În romanele Hortensiei Papadat-Bengescu de-mascarea aduce în centrul cărților o lume bolnavă: aceștia sunt iluștri care ocupă scena publică. Deificarea și macularea sunt cele două gesturi întemeitoare în scrisul lui Mateiu Caragiale, ca și în opera lui Eugen Barbu. Starea regală corespunde demoniei, cele de sus sunt echivalente cu cele de jos.

Am insistat asupra unor scrieri din anii cincizeci semnate de Sadoveanu, G. Călinescu, Camil Petrescu fiindcă ele ilustrează, mai bine de cât altele, operațiunea de paricid pe care o operează imaginarul scriitorului. În 1948 Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu privesc cu atenție „noua lume”.

Iar după 1955 și Arghezi. Dacă n-au făcut parte din lumea „tradițională”, cu un Tată legitim, cu o familie bine așezată în „lumea care a fost”, de ce să nu se apropie de „noua lume”? De ce să nu imagineze Noua lume?

Tudor Arghezi s-a născut la 21 mai 1880. Știm că este unul dintre personajele gigantice ale scrisului românesc, dar... biografia lui are/avea multe pagini necunoscute. Sau mai puțin cunoscute. Cine i-au fost părinții, bunicii, sunt întrebări alunecoase, cu destule răspunsuri alimentate de prejudecățile românescului arhaic, pentru care arborele genealogic se sprijinea pe răspunsuri sigure. Biografiile lui Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Hortensia Papadat-Bengescu au fost mai mult sau mai puțin retușate: numiții nu vin dintr-o familie demnă de respect. Unele hârtii au fost retușate chiar de scriitori în cauză, aruncând în aer râvna unor cercetători iubitori de hârtii clare.

În 2015 apare, în maghiară și română, volumul lui Ferenczes Istvan, *Arghezi – Ergezi*, ediție bilingvă, Editura Harghita, Miercurea Ciuc, rod al unor cercetări îndelungate, în biblioteci, arhive, publicații. Studiul lui Ferenczes Istvan arată că mama lui Arghezi s-a numit Ergezi, că era dintre secui, că a ajuns în București, servitoare. Nu mai era un secret că Arghezi purta amintirea unor locuri din Ardeal pe unde ar fi fost împreună cu mama sa. Prin locurile în care trăise mama sa¹.

Arghezi sau Ergezi?

Unii istorici literari presupuneau că *Ochii Maicii Domnului* (1934) ar fi legată de biografia scriitorului. Posibil, scriam altădată, că e o carte în care el face dreptate Mamei Sabina. Mama din romanul *Ochii Maicii Domnului* se trage din cea mai înaltă aristocrație. Călătorește, se inițiază, trăiește într-o lume înaltă care încearcă să răspundă marilor întrebări ale identității. E între medicii unui mare Sanatoriu unde se încearcă vindecarea naturii umane. Directorul se numește Marc Gauthier și e „un mare medic și un mare latinist”. „El cânta *Metamorfozele* în original, pe o bancă în parc, însoțindu-se din gitară, savant nițeluș detracat prin contactul cu bolnavii lui atinși de confuzie și de halucinare”. Sabina rămâne o perioadă între

¹ Vezi Tudor Arghezi, *Opere III. Publicistică (1896-1913)*, Ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu. Prefață de Eugen Simion. Academia Română, Editura Academiei Române, univers enciclopedic, București, 2015 pp. 2-4

9. Eugen Ionescu – Deus ludens și mesagerii săi

În *Epilog*-ul la volumul *Eu* (7) Ion Vartic notează că „În anii 30, pe când era mai puțin celebru și, deci, mult mai simpatic, foarte tânărul Eugen Ionescu putea fi întâlnit, aproape zilnic, dinspre amiaza până mult după miezul nopții, în perimetrul de atunci al Bucureștilor: boemiza pe Calea Victoriei...”.

Era, scrie Ion Vartic în numita postafață, flancat întotdeauna de Octav Șuluțiu, prietenul său cel mai bun, de emulii săi, Arșavir Acterian și Horia Stamatu: „Stătea la aceeași masă cu Virgil Gheorghiu, Bob Bulgaru, Alexandru Sahia, Horia Roman și Eugen Jebeleanu...”. Făcea parte, arată Ion Vartic, pe urmele lui Dan C. Mihăilescu, din „Generația 27”, numită astfel după anul apariției *Itinerariului spiritual* al lui Mircea Eliade.

În anii în care succesul lui Eugen Ionescu a devenit eclatant, ziarele au făcut publică o scrisoare a lui Eugen Ionescu: „Dacă nu era Nae Ionescu (sau dacă nu se certa cu regele) am fi avut astăzi o generație de conducători valoroasă, între 35 și 40 de ani. Din cauza lui, toți au devenit fasciști. A creat o Românie stupidă, înfiorătoare, reacționară. Al doilea vinovat este Eliade, la un moment dat era să adopte o poziție de stânga. Sunt de atunci cincisprezece ani. Haig Acterian, Polihroniade fuseseră comuniști. Au murit din cauza prostiei și încăpățânării. Eliade a antrenat și el o parte din „colegii lui de generație” și tot tineretul intelectual. Nae Ionescu, Mircea Eliade au fost îngrozitor de ascultați... Tot timpul i-am urât: am luptat

contra lor; m-au urât și ei – dar fără ei, dușmanii mei, mă simt singur. Eram blestemat să-i urăsc și să fiu legat de ei; cu cine să continui dialogul?”

Iată un text pe care cei care îl citează refuză să-l comenteze: îl oferă cititorului grăbit ca mărturie.

Un Ionescu citit de la un capăt la altul ar pune în valoare altceva. Negația ionesciană are o anumită structură. Superlativele ionesciene țin, ca și la Ion Luca, de o viziune asupra lumii. *Plângerile* sale trimit la un protocol al înțelepților. Dacă nu a scris, ca Mateiu, roman, el a compus jurnale în care domină un stil al anatemei. Nu-mi amintesc vreun autor contemporan care să nu fi numit, cu mai multă mânie, amintirea Tatălui. Ca și Ion Luca pentru Mateiu, omul e răul absolut. Își părăsește soția și copiii în Franța, pentru a deveni, în Bucureștii ocupați de nemți, colaboraționistul numărul 1, cel mai abject dintre trădători. El este acolo chiar șeful poliției filogermane!!! După război se va înscrie în partidul averescan, apoi în cel național-țărănist ca să devină un legionar fanatic. După 1945, mizerabilul avocat ajunge comunist. Greu de închipuit un cameleonism politic mai acut, chiar în Balcanii marilor farsori.

La nivel familial, abjecția e și mai brutală. Ticălosul care și-a părăsit soția în Franța îi răpește acesteia, prin uz de fals, toate drepturile. Venită în România ca să-și refacă familia, femeia dă peste un monstru. Tatăl infam se recătorise cu o femeie pe care o cheamă *Lola*. Lola este atât de *dezgustătoare* încât chiar și un bărbat ca Ionescu-tatăl nu poate să trăiască lângă ea fără accese de revoltă. Revolta e potolită de frații Lolei care, voinici fiind, îl bat zdravăn. Fiindcă bătrânul amarez nu poate trăi fără „dezgustătoarea Lola”, îi face concesii: „Odioasa cere ... ca sora mea să nu mai fie adusă, sub niciun motiv, acasă; ca eu să fiu exilat în camera cea mai îndepărtată a apartamentului, să mă duc să-mi iau prânzul sau cina singur, înainte sau după mesele bine stropite ale întregii familii, cumnate, cumnați, nepoate, veri, prieteni, funcționari de a doua categorie, membri ai poliției, ofițeri subalterni.”

Tatăl cel rău acceptă.

Mă întreb dacă prin jurnalele lui Mateiu nu vor fi fost pagini asemănătoare.

Cuprins

O NOTĂ.....	5
POLITICA ȘI POETICA TRANSGRESIUNII.	6
1. FENOMENUL ARGHEZI. SUB PECETEA TAINEI.....	11
2. MIHAIL SADOVEANU ȘI CRONICILE POSIBILE ALE ISTORIEI NOASTRE. CELE VĂZUTE, CELE ȘTIUTE, CELE ÎNVĂȚATE.....	23
Drumurile. Încotro s-ar îndrepta ele.....	25
O religie și o convertire: masoneria.....	27
Despre ucenicie, altfel.	30
Alt arbore genealogic.....	32
3. PANAIT ISTRATI – FASCINAȚIA EXTREMELOR.....	37
4. MATEIU CARAGIALE ȘI VIAȚA FERICITĂ A ARNOTENILOR	43
Secolul care începe altfel.....	43
Cei trei Crai ai Apusului	45
Noul Ierusalim al Arnotenilor	48
5. HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU. DRUMURILE ASCUNSE ALE LUMII NOI.....	51
Maladiile vizibile și invizibile (I)	51
Orașe, case, familii	52
Maladiile vizibile și invizibile (II).....	55
6. CAMIL PETRESCU DESPRE METAMORFOZELE ARTEI MILITARE	57
Un scriitor cu experiența războiului, în miezul luptei de clasă	57
Camil Petrescu rescrie: avantajele și riscurile noilor metode.....	62
În căutarea „arborelui genealogic”. Întâlnirile cu Sadoveanu, Voiculescu,	

Eliade.	64
Oglinzile târzii ale romancierului	68
Artiști de odinioară și alte femei fatale	75

7. G. CĂLINESCU ÎN „ERA NOUĂ”. UN PROFESOR PENTRU TOATE

ANOTIMPURILE	79
Un sfetnic pentru un nou regim.....	79
Măștile bietului Ioanide.....	83
Recurs la Eugene Sue sau cum începe o „literatură nouă”	87
Moartea fiilor.....	91
Vin rânduri, rânduri, muncitorii	93
Primul dintre cititorii de literatură realist-socialistă: Gheorghe Gheorghiu Dej	95
O carte pe care primul secretar n-a mai citit-o: Scrinul negru.....	97
Și o părere venită pe unde scurte	99

8. EUGEN BARBU – LUPTILE CU ÎNALTA „SOCIETATE” .....

Mahalaua, Centru al lumii.....	101
Rătăcirile Pricepelui. Strălucirea, puterea și moartea	103
Recurs la biografie	105

9. EUGEN IONESCU – DEUS LUDENS ȘI MESAGERII SĂI.....

UN POST SCRIPTUM. MIRCEA STREINUL ȘI BASTARZII SĂI.

LITERATURA, UN PACT CU DIAVOLUL?	113
Diavolul, ca ființă bastardă.....	113
Numele ucigașe.....	115